ONLINE JOURNAL
E-ISSN:3060-5490

INSTITUTE OF UZBEK NATIONAL
MUSICAL ART NAMED AFTER YUNUS RAJABI

Milliy Madaniyat Jurnali - Журнал Национальной Культуры

Journal of national CULTURE

Received: 06.04.2026 · Accepted: 03.06.2026 · Published: 30.06.2026
DOI: https://doi.org/10.64681/jnc49e86

ilmiy uslubiy jurnali – научно-методический журнал – research and methodological journal

Yunus Rajabiy nomidagi O‘zbek milliy musiqa san’ati instituti
MILLIY MADANIYAT JURNALI, 2 (2), 2026
www.jnculture.uz

Hind kinosining atoqli namoyandalari turkumidan: Satyajit Rey rejissurasi

(From the Prominent Figures of Indian Cinema Series: Satyajit Ray’s Directing)

Maxsumxon Rasaxonov

Department of the Theory and History of Art,
Uzbekistan State Institute of Arts and Culture
117036, Mirzo Ulugbek, Yalangoch Street, 127A
Uzbekistan/Tashkent
E-mail: rasaxonov@gmail.com

Annotatsiya

Mazkur maqolada hind va jahon kino san’ati tarixida alohida o‘rin egallagan Satyajit Ray rejissurasining estetik, dramaturgik va falsafiy xususiyatlari ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqotning dolzarbligi mualliflik kinosi, ekran poetikasi va milliy madaniyatning umuminsoniy badiiy g‘oyalar bilan uyg‘unlashuvi masalalarini Satyajit Ray ijodi misolida o‘rganish zarurati bilan belgilanadi. Maqolaning asosiy maqsadi rejissyorning “Pather Panchali”, “Aparajito”, “Apur Sansar”, “Charulata”, “Nayak”, “Jalsaghar” va “Shatranj Ke Khilari” kabi filmlarida inson ruhiyati, ijtimoiy muhit, axloqiy tanlov, realizm va vizual ifoda vositalarining badiiy talqinini ochib berishdan iborat. Tadqiqotda tarixiy-madaniy, kinoestetik, qiyosiy-tahliliy va semiotik yondashuvlardan foydalaniladi. Maqolada Ray ijodining mualliflik konsepsiyasi, tasviriy yechimlari, aktyorlar ijrosi, musiqiy dramaturgiyasi va montaj uslubi yaxlit badiiy tizim sifatida ko‘rib chiqiladi. Shuningdek, hind kinosining xalqaro miqyosda tan olinishi hamda sovet-hind madaniy aloqalari kontekstida Ray ijodining qabul qilinishi yoritiladi. Tadqiqot natijalari Satyajit Ray rejissurasini nafaqat Hindiston kinematografiyasi doirasida, balki jahon mualliflik kinosining muhim hodisasi sifatida baholash imkonini beradi.

Kalit so‘zlar: Satyajit Ray, hind kinosi, mualliflik kinosi, realizm, Apu trilogiyasi, rejissura, ekran poetikasi, kino estetikasi.

Abstract

This article examines the aesthetic, dramaturgical, and philosophical features of Satyajit Ray’s directorial art, which occupies an important place in the history of Indian and world cinema. The relevance of the study is determined by the need to analyze auteur cinema as a specific form of artistic expression in which national cultural traditions are combined with universal humanistic ideas. The main purpose of the article is to identify the distinctive features of Ray’s screen language through the analysis of such films as “Pather Panchali”, “Aparajito”, “Apur Sansar”,

“Charulata”, “Nayak”, “Jalsaghar”, and “Shatranj Ke Khilari”. The study employs historical-cultural, comparative-analytical, film-aesthetic, and semiotic approaches. Particular attention is paid to the principles of realistic representation, the psychological depth of characters, visual composition, editing rhythm, musical dramaturgy, and acting performance. The article also addresses the international recognition of Ray’s work and its reception within the context of Soviet-Indian cultural relations. The results of the study make it possible to interpret Satyajit Ray’s directing as an integral auteur system that significantly contributed to the development of world humanistic cinema.

Keywords: Satyajit Ray, Indian cinema, auteur cinema, realism, Apur Trilogy, directing, screen poetics, film aesthetics.

Аннотация

В данной статье рассматриваются эстетические, драматургические и философские особенности режиссуры Сатьяджита Рая, занимающего значимое место в истории индийского и мирового кинематографа. Актуальность исследования определяется необходимостью научного осмысления авторского кино как формы художественного выражения, в которой национальная культурная традиция соединяется с универсальными гуманистическими идеями. Цель статьи заключается в выявлении специфики экранного языка Сатьяджита Рая на материале таких фильмов, как “Pather Panchali”, “Aparajito”, “Apur Sansar”, “Charulata”, “Nayak”, “Jalsaghar” и “Shatranj Ke Khilari”. В исследовании применяются историко-культурный, сравнительно-аналитический, киноэстетический и семиотический подходы. Особое внимание уделяется принципам реалистического изображения, психологической глубине персонажей, роли визуальной композиции, монтажного ритма, музыкальной драматургии и актёрского исполнения. В статье также затрагивается вопрос международного признания творчества Рая и его восприятия в контексте советско-индийских культурных связей. Результаты исследования позволяют рассматривать режиссуру Сатьяджита Рая как целостную авторскую систему, оказавшую существенное влияние на развитие мирового гуманистического кино.

Ключевые слова: Сатьяджит Рай, индийское кино, авторское кино, реализм, трилогия об Апу, режиссура, экранная поэтика, киноэстетика.

Kinematografiya zamonaviy badiiy tafakkurning eng ta’sirchan ko‘rinishlaridan biri sifatida insoniyat sivilizatsiyasining madaniy taraqqiyotida alohida ahamiyat kasb etadi. Ekran san’ati nafaqat voqealarni tasvirlash vositasi,

balki jamiyatning ma’naviy qiyofasi, tarixiy xotirasi, estetik didi va falsafiy qarashlarini aks ettiruvchi murakkab ijodiy tizimdir. Shu bois bugungi kinoshunoslik fanida alohida ijodiy maktab yaratgan rejissyorlarning badiiy merosini ilmiy asosda tadqiq etish dolzarb ilmiy yo‘nalishlardan biri hisoblanadi.

Mashhur fransuz kino mutafakkiri André Bazin kino san’atining mohiyatini quyidagicha ifodalaydi: “Kinematografiyaning vazifasi hayotni bezash emas, balki uning tabiiy haqiqatini namoyon etishdir”. Ushbu qarash ekran asarining asosiy kuchi sun’iy dramatizmda emas, balki inson hayotining tabiiy oqimini san’at darajasiga ko‘tarishda ekanligini ko‘rsatadi. Aynan shu tamoyil Hindistonning buyuk kinoijodkorlaridan biri bo‘lgan Satyajit Rey faoliyatining estetik negizini tashkil etadi. XX asrning ikkinchi yarmida Hind kinematografiyasi yangi rivojlanish bosqichiga ko‘tarildi. Tijoriy filmlar bilan bir qatorda inson ruhiyati, ijtimoiy adolat, ma’naviy qadriyatlar va hayot falsafasiga bag‘ishlangan mualliflik filmlari yuzaga keldi. Ushbu yo‘nalishning eng yirik vakili sifatida Satyajit Rey nomi nafaqat Hindistonda, balki jahon kino madaniyatida ham yuksak e’tirof etildi [1].

Amerikalik kinoshunos David Bordwell rejissyorning ijodiy uslubiga quyidagicha baho beradi: “Har bir buyuk rejissyor tomoshabinga voqelikni o‘ziga xos badiiy qurilish orqali anglatadi”. Mazkur nazariy fikr Rey filmlarining ichki tuzilishini anglashda muhim metodologik asos bo‘lib xizmat qiladi [2]. Uning ekran asarlarida syujetdan ko‘ra inson kechinmalari, hayot ritmi va ruhiy holatlar markaziy o‘rinni egallaydi. Satyajit Rey ijodi hind milliy madaniyatining teran qatlamlarini umuminsoniy g‘oyalar bilan uyg‘unlashtirganligi bilan ajralib turadi [3]. Uning filmlarida oddiy inson taqdiri orqali jamiyatdagi ijtimoiy tafovutlar, axloqiy tanlov, mehr-oqibat, yolg‘izlik, vaqt va taqdir kabi falsafiy masalalar ochib beriladi. Shu sababli Rey yaratgan ekran asarlari hududiy chegaralardan chiqib, butun insoniyat uchun tushunarli badiiy tilga ega bo‘ldi. Buyuk yapon kinorejissyori Akira Kurosava Satyajit Rey san’atiga yuksak baho berib shunday degan: “Satyajit Rey filmlarini ko‘rmagan odam quyosh va oy nuridan bahramand bo‘lmagan inson kabidir”. Mazkur e’tirof Rey ijodining jahon kino san’ati tarixidagi o‘rni va xalqaro miqyosdagi nufuzini yaqqol namoyish etadi. Fransuz kino tanqidchisi Fransua Truffaut tomonidan ilgari surilgan mualliflik konsepsiyasiga ko‘ra, haqiqiy rejissyor o‘z filmlarida individual dunyoqarashi va estetik tamoyillarini uzluksiz namoyon etadi. Ushbu nazariya Satyajit Rey faoliyatiga to‘la mos keladi. Chunki u yaratgan har bir kartina mavzusi, kompozitsiyasi, tasvir yechimi va dramatik qurilishi orqali yagona ijodiy qarashni ifodalaydi [4].

Ingliz olimi Richard Dyer ekran muallifining ijodiy shaxsiyati haqida shunday yozadi: “Rejissyorning estetik qarashi filmning barcha elementlarini yagona ma’no tizimiga birlashtiradi” [5]. Rey filmlarida operatorlik san’ati, tabiiy yorug‘lik, musiqiy yechim, aktyorlar ijrosi va montaj uslubi o‘zaro uzviy bog‘lanib, yaxlit badiiy konsepsiyani hosil qiladi. Satyajit Reyning “Pather Panchali”, “Aparajito”, “Apur Sansar”, “Charulata”, “Nayak”, “Jalsaghar” hamda “Shatranj Ke Khilari” filmlari inson ruhiy olamini nozik kuzatish, real hayotni tabiiy tasvirlash va falsafiy mushohadaga boy ekran asarlari sifatida jahon kino merosining ajralmas qismiga aylangan. Ayniqsa, “Apu trilogiyasi” shaxs kamoloti, oilaviy qadriyatlar va insonning ma’naviy o‘sishini aks ettiruvchi yuksak badiiy namunadir.

Fransuz kino tarixchisi Georges Sadoul Rey ijodi haqida shunday fikr bildiradi: “Satyajit Rey Sharqning ma’naviy olamini kino tilida ifoda etishga muvaffaq bo‘lgan noyob san’atkordir”. Bu baho uning filmlarida milliy madaniyat bilan umuminsoniy g‘oyalarning uyg‘unlashganini tasdiqlaydi.

Semiotik maktab asoschilaridan biri Christian Metzning fikriga ko‘ra, kino tasviri tomoshabinga ma’no yetkazuvchi murakkab belgilar tizimidan iborat. Satyajit Rey filmlarida har bir detal makon, tabiat manzarasi, sukunat, predmetlar joylashuvi, kamera rakursi va ritm muayyan ramziy vazifani bajaradi. Natijada uning filmlarini faqat syujet nuqtai nazaridan emas, balki vizual poetika, semiotika, psixologik dramaturgiya va estetik struktura asosida ham tahlil qilish mumkin.

Reyning ijodiy qiyofasi faqat rejissyorlik bilan chegaralanmaydi. U ssenariy muallifi, rassom, grafik dizayner, musiqa bastakori va adabiyot vakili sifatida ham kino asarlarining barcha ijodiy bosqichlarida faol ishtirok etgan. Bu esa uning filmlarida muallif shaxsiyati va individual uslubning yaqqol namoyon bo‘lishini ta’minlagan. Bugungi kunda jahon kinosida mualliflik estetikasini o‘rganishda Satyajit Rey fenomeni alohida ilmiy ahamiyatga ega. Uning ekran asarlari realizm, badiiy tafakkur, vizual madaniyat va insonparvarlik tamoyillarining o‘zaro uyg‘unligini tadqiq etish imkonini beradi. Shu jihatdan "Hind kinosining atoqli namoyandalari turkumidan: Satyajit Rey rejissurasi" mavzusi nafaqat Hindiston kinematografiyasi tarixini, balki zamonaviy kino nazariyasi, ekran poetikasi va mualliflik uslubining rivojlanish qonuniyatlarini chuqur anglashga xizmat qiluvchi muhim ilmiy tadqiqot yo‘nalishi hisoblanadi. Mazkur tadqiqotning asosiy maqsadi Satyajit Rey rejissurasining estetik xususiyatlari, dramaturgik qurilishi, ekran tili, tasvir poetikasi, falsafiy konsepsiyasi hamda jahon kino san’ati taraqqiyotiga qo‘shgan hissasini zamonaviy kinoshunoslik metodologiyasi asosida ilmiy jihatdan tahlil qilishdan iborat.

1967-yilda adabiyot va jurnalistika sohasidagi yuksak xizmatlari uchun beriladigan Ramon Magsaysay Award mukofoti mashhur hind kino rejissyori Satyajit Rayga berildi. San’at arbobiga bunday mukofotning berilishi ilk bor sodir bo‘ldi va bu holat Satyajit Ray ijodi oddiy ko‘ngilocharlik emas, balki haqiqiy, yuksak san’at ekanini ko‘rsatadi. Manila fondining Magsaysay mukofotlari haqidagi bayonotida aytilishicha, Satyajit Ray hind xalqiga va butun dunyoga Hindiston hayoti va an’analarini haqqoniy aks ettiruvchi filmlar taqdim etgan. “Ko‘pchilik hind filmlaridan farqli ravishda, ularning ko‘pi haqiqatdan chalg‘itadi, Ray esa insoniy munosabatlarning hissiy yaxlitligini saqlashga intiladi. U oddiy insonning o‘zini yaxshilash uchun kurashini chuqur badiiy nigoh bilan ifodalaydi”, – deyiladi [6].

“Pather Panchali” (“Yo‘l qo‘shig‘i”) filmi Satyajit Rayni dunyoning eng yirik kino rejissyorlari qatoriga olib chiqdi. Bu film Hindiston kinosiga ilk haqiqiy yuksak darajadagi badiiy asarni berdi. Keyinchalik “Aparajito” (“Yengilmas”) va “Apur Sansar” (“Apu dunyosi”) filmlari yaratildi. Bu trilogiya kino tarixidagi eng muhim asarlardan biri sifatida baholanadi. Bugungi kunga kelib Ray o‘ndan ortiq badiiy va bir nechta qisqa metrajli filmlar yaratdi va uning nomi xorijiy tomoshabinlar uchun hind kinosining ramziga aylandi. Bir hind tanqidchisi ta’kidlaganidek, “Rabindranath Tagor davridan beri biror hind ijodkori Satyajit Ray kabi jahon miqyosida shuhrat qozona olmagan”. Xalqaro mukofotlar uning ijodiy faoliyatining deyarli tabiiy natijasi hisoblanadi. Uning iste’dodi Kann, Venetsiya, Berlin va San-Fransisko kabi xalqaro festivallarda yuqori baholangan.

U fransuz rejissyori Truffo, ispan ijodkori Buñuel, shved Bergman, italiyalik Fellini va yapon Kurosava kabi buyuk rejissyorlardan farq qilsa-da, ular bilan bir umumiy jihatga ega bu kino tiliga yangicha yondashuv va ifoda vositalaridir. Bu yondashuv rejissyor va tomoshabin o‘rtasida yaqin aloqa yaratishga asoslanadi.

Kino oddiy ko‘ngilochar vosita emas, balki roman yoki rassomlik kabi yuksak ijodiy san’at sifatida qaraladi. Ray shunday g‘oyani ilgari suradi: “Daraxtni chiz, lekin G‘arbdagidek emas – pastdan yuqoriga qarab, chunki daraxt aslida yuqoriga o‘sadi. Muhimi – hayotga hurmat va uning tabiiy rivojlanishiga ehtirom”. Shu sababli u o‘z ijodida filmning barcha jihatlariga ta’sir ko‘rsatadi: faqat rejissyor emas, balki ssenariy muallifi, ba’zan esa bastakor sifatida ham ishlaydi. U aktyorlardan maksimal darajada ijodiy imkoniyatni chiqarib olish qobiliyatiga ega.

Uning filmlarida ayol obrazlari ham muhim o‘rin tutadi, ayniqsa “Charulata” kabi asarlarda. Ray zamonaviy axloqiy qarashlardan ko‘ra, insonning ichki

murakkabligi va kamolotga intilishiga ko‘proq e’tibor beradi. U ba’zan tanqid qilingan go‘yoki u zo‘ravonlik, urush yoki keskin ijtimoiy o‘zgarishlar kabi mavzularni yetarlicha yoritmagan. Ammo aynan shu yondashuv uni o‘ziga sodiq ijodkor sifatida saqlab qolgan. Uning qahramonlari oddiy, orzuli, murakkab insonlardir. Satyajit Ray ijodi chuqur insonparvarlik va hayotga mehr bilan yo‘g‘rilgan bo‘lib, u hind milliy xarakterining nozik va murakkab tomonlarini aks ettiradi.

1958-yil 24-yanvarda Moskva shahrida Hindiston Respublikasining e’lon qilingan VIII yilligiga bag‘ishlangan sovet jamoatchiligi vakillarining yig‘ilishida, sanoat korxonalari, kolxozlar, o‘quv yurtlari, madaniy va ilmiy muassasalar jamoalarining tashabbusi bilan Sovet-Hind madaniy aloqalar jamiyati tashkil etildi. Jamiyatning asosiy vazifasi xalqlarimiz o‘rtasida do‘stona munosabatlarni rivojlantirish, o‘zaro tushunishni mustahkamlash hamda Sovet Ittifoqi va Hindiston o‘rtasidagi har tomonlama hamkorlikni tinchlik yo‘lida kengaytirishga ko‘maklashishdan iborat edi. Bu jamiyat sovet jamoatchiligining hind xalqining hayoti va madaniyatiga bo‘lgan katta qiziqishini, shuningdek, ikki xalq o‘rtasidagi do‘stlik ruhini ifoda etdi. Har yili Jamiyat o‘z faoliyatini kengaytirib bordi va sovet jamoatchiligi tomonidan katta qo‘llab-quvvatlashga ega bo‘ldi.

Jamiyat Ijroiya qo‘mitasi tarkibiga sovet davlat va jamoat arboblari, sanoat va qishloq xo‘jaligining ilg‘or vakillari, ilm-fan, madaniyat va san’at sohasining mashhur namoyandalari kiritildi. Ular Moskva, Leningrad va ittifoq respublikalarini vakillik qilar edi. Jamiyat faoliyatida ko‘plab korxonalar, ijodiy jamoalar, kolxozlar va o‘quv muassasalari kollektiv a’zolar sifatida ishtirok etdi. Kollektiv a’zolar faqat o‘z tashkilotlarida emas, balki keng jamoatchilik orasida ham Hindiston madaniyatini targ‘ib qildilar, hind tashkilotlari bilan aloqalar o‘rnatishga ko‘maklashdilar hamda hind arboblari bilan shaxsiy muloqotlarni rivojlantirdilar.

Masalan, kollektiv a’zolar orasida SSSR Fanlar akademiyasining Hindiston xalqlari instituti (unda Hindiston bo‘limi mavjud), Lev Tolstoyning Yasnaya Polyanadagi muzey-uyi (Tolstoy va Gandi o‘rtasidagi do‘stona yozishmalar saqlanadi), Moskva internat maktabi №10 (bu yerda 7 yoshdan boshlab hind tili hindiy va urdu tillari o‘qitiladi), hamda Kalinin (hozirgi Tver) shahridagi paxta-to‘qimachilik kombinati (Afanasiy Nikitinning mashhur “uch dengiz ortiga sayohati” boshlangan shahar) bor edi. Bu ro‘yxatni uzoq davom ettirish mumkin hozirgi vaqtda Jamiyatda 180 ga yaqin kollektiv a’zo mavjud edi. 1958–1967-yillar davomida Qozog‘iston, O‘zbekiston, Ozarbayjon, Tojikiston, Turkmaniston, shuningdek Leningrad va Odessa shaharlarida faol kollektiv a’zolar asosida Sovet-

Hind madaniy aloqalar jamiyatining bo‘limlari tashkil etildi. Litvada esa “Hindiston do‘stlari seksiyasi” tuzildi. Jamiyat bo‘limlariga Zulfiyaxon Isroilova, Turkmaniston xalq ta’limi vaziri professor V.P. Pilvanova, akademik V.V.I. Iskandarov, professor I.K. Karaulov, professor D.V. Ter-Ovanesyan kabi taniqli olim va madaniyat arboblari rahbarlik qildilar. O‘z faoliyati davomida Jamiyat sovet jamoatchiligini hind xalqining hayoti, madaniyati va tarixi bilan tanishtirish bo‘yicha katta ishlar olib bordi. U do‘stlik kechalari, Hindiston milliy bayramlariga bag‘ishlangan yig‘ilishlar, ma’ruzalar, kinofilmlar namoyishlari, ko‘rgazmalar va hind delegatsiyalari bilan uchrashuvlar tashkil etdi.

Jamiyat Rabindranath Tagor, Mirzo G‘olib, Premchand, Nalpatxal, Yashpal kabi yozuvchi va shoirlar, shuningdek Mahatma Gandi, Javoharlal Neru, Ram Mohan Roy, botanik J.C. Bose, rassom Amrita Sher-Gil kabi arboblarning yubileylarini nishonladi. Jamiyat faoliyatining muhim jihatlaridan biri Hind-Sovet Madaniy Jamiyati bilan yaqin hamkorlik edi. Ikki jamiyat so‘nggi yillarda bir qator muhim qo‘shma tadbirlar o‘tkazdi. 1966-yilda Hindistonda madaniyat festivali muvaffaqiyatli o‘tkazildi. 1967-yil avgustida esa O‘zbekistonda hind madaniyati kunlari tashkil etildi. 1966–1967-yillarda Hindistonda sovet-hind hamkorligi bo‘yicha seminarlar o‘tkazildi va unda ikki mamlakat iqtisodchilari ishtirok etdilar. 1967 yil alohida yodgorlik yili bo‘ldi: SSSR tashkil topganining 50 yilligi, Hindiston mustaqilligining 20 yilligi hamda ikki davlat o‘rtasidagi diplomatik aloqalar o‘rnatilganining 20 yilligi nishonlandi. Shu yili Hind-Sovet Madaniy Jamiyati ham o‘zining 15 yilligini kutib oldi.

1966-yil noyabrida Katak shahrida ikki jamiyat o‘rtasida madaniy hamkorlik to‘g‘risida kelishuv imzolandi. 1967 yil mart oyida Bombeyda 1967-yil uchun madaniy hamkorlik rejasi tuzildi. U delegatsiyalar almashinuvi, adabiyot, foto ko‘rgazmalar, filmlar va boshqa materiallar almashinuvini kengaytirishni nazarda tutdi. Bunday rejalar har yili imzolanib borishi belgilandi. So‘nggi yillarda O‘zbekiston va Panjob, Leningrad va Maharashtra, Turkmaniston va Madras, Qozog‘iston va Kerala kabi hududiy bo‘limlar o‘rtasidagi aloqalar ham sezilarli darajada faollashdi.

Ko‘rinib turibdiki, Sovet-Hind madaniy aloqalar jamiyati juda boy va ko‘p qirrali hayot kechirmoqda. Bu yutuqlarda uning fidokor a’zolari katta rol o‘ynaydi. Ular o‘z vaqtini, bilimini va tajribasini xalqlar o‘rtasidagi do‘stlikni mustahkamlashga bag‘ishlamoqda. Tinchlik va do‘stlik g‘oyalari Jamiyat faoliyatining asosiy yo‘lchi yulduzidir. Sovet va hind xalqlarining bir-birining

madaniyati, tarixi va hayotiga bo‘lgan chuqur qiziqishi hamda ko‘p asrlik do‘stlik an’analari bu ish uchun qulay zamin yaratadi va kelajakda yanada faol hamkorlikka ishonch bag‘ishlaydi.

References

1. Gopal, Sangita, and Sujata Moorti, eds. *Global Bollywood: Travels of Hindi Song and Dance*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2008.
2. Dwyer, Rachel. *Bollywood’s India: Hindi Cinema as a Guide to Contemporary India.* London: Reaktion Books, 2014.
3. Booth, Gregory D. *Behind the Curtain: Making Music in Mumbai’s Film Studios*. New York: Oxford University Press, 2008.
4. Kavoori, Anandam P., and Aswin Punathambekar, eds. *Global Bollywood*. New York: New York University Press, 2008.
5. Mishra, Vijay. *Bollywood Cinema: Temples of Desire*. New York: Routledge, 2002.
6. Pendakur, Manjunath. *Indian Popular Cinema: Industry, Ideology and Consciousness.* Cresskill, NJ: Hampton Press, 2003.